

Κωδικός Μαθήματος THEO-580	Τίτλος Μαθήματος Χριστιανική Λατρεία, Υμνολογία και Τέχνη	Πιστωτικές Μονάδες 7.5
Προαπαιτούμενα -	Τμήμα Κοινωνικών Επιστημών	Εξάμηνο Εαρινό
Κατηγορία Μαθήματος Υποχρεωτικό	Γνωστική Περιοχή Θεολογία	Γλώσσα Διδασκαλίας Ελληνική
Επίπεδο Σπουδών 2 ^ο Κύκλος	Διδάσκων	Έτος Σπουδών 1 ^ο
Μέθοδος Διδασκαλίας Πρόσωπο-με-πρόσωπο	Πρακτική Άσκηση -	Συν-απαιτούμενα Κανένα

Στόχοι του Μαθήματος:

Το μάθημα αυτό κινείται προς τρεις κατευθύνσεις. Η πρώτη, η χριστιανική λατρεία, διερευνά την όλη λειτουργική ζωή της εκκλησίας όπως διαμορφώθηκε διαχρονικά από την αρχέγονη εκκλησία μέχρι σήμερα. Η δεύτερη κατεύθυνση, και άμεσα συνυφασμένη με την λατρεία της εκκλησίας, είναι η υμνολογία η οποία διερευνά την διαμόρφωση των ύμνων από του μεγάλους υμνωδούς της εκκλησίας και την εκτέλεση τους από την ψαλτική τέχνη. Η τρίτη κατεύθυνση συμπληρώνει το έργο των δυο προαναφερθέντων με την μελέτη των πηγών της βυζαντινής τέχνης και αρχιτεκτονικής. Παράλληλα μελετά την μνημειακή ζωγραφική, τα ψηφιδωτά, τις τοιχογραφίες καθώς επίσης την θεολογία της εικόνας.

Μαθησιακά Αποτελέσματα:

Με την επιτυχή περάτωση του μαθήματος ο φοιτητής θα έχει:

- Αποκτήσει μία καλή γνώση των αρχών που διέπουν την χριστιανική λατρεία και τις βάσεις της ορθοδόξου λειτουργικής παραδόσεως.
- Εξοικειωθεί με θέματα που άπτονται της εξελίξεως και εκσυγχρονισμού του τυπικού της Θείας λειτουργίας και της σχέσεως της με την Δυτική παράδοση.
- Κατανοήσει την εξέλιξη της βυζαντινής μουσικής και υμνογραφίας και την σχέση της με την κλασσική ελληνική μουσική θεωρία και την ιουδαϊκή ψαλμική.
- Αναπτύξει την ικανότητα αντιλήψεως των δυνάμεων που διεμόρφωσαν την χριστιανική τέχνη, αιογραφία και αρχιτεκτονική, μελέτης των μεγάλων μνημείων της χριστιανικής τέχνης και του ρόλου των μοναστικών κοινοτήτων στην ανάπτυξη των τεχνοτροπιών.

Περιεχόμενο Μαθήματος:

Οι κύριες θεματικές ενότητες του μαθήματος είναι:

- Προέλευση και ιστορία της Βυζαντινής μουσικής
- Ελληνική μουσική θεωρία και ειδωλολατρική παράδοσις
- Η σχέση μεταξύ βυζαντινής μουσικής και ιουδαϊκών ψαλμών
- Οι μεγάλοι βυζαντινοί μουσικοί
- Η ιστορική εξέλιξις της ψαλτικής
- Ο χαρακτήρας των Βυζαντινών μελωδιών
- Υμνογραφία και Βυζαντινή Λειτουργική
- Ιστορικές και θεολογικές προσεγγίσεις
- Το πρόβλημα της ανανεώσεως της θείας λειτουργίας και της επαναθεωρήσεως των λειτουργικών βιβλίων
- Ενεργός συμμετοχή των πιστών στην θεία λειτουργία
- Η μετάβαση από την κλασσική στην χριστιανική τέχνη
- Πηγές της χριστιανικής τέχνης
- Τα πρώτα χριστιανικά αγάλματα και μωσαϊκά
- Τα μεγάλα μοναστικά κέντρα της πρώιμης χριστιανοσύνης
- Η εικονογραφική παράδοσις και η διακόσμηση των εκκλησιών μετά την εικονοκλαστική περίοδον
- Βυζαντινή ζωγραφική και αρχιτεκτονική στην Κύπρο
- Η επίδρασις της Βυζαντινής και Δυτικής ζωγραφικής στην Κύπρο
- Η χριστιανική τέχνη στα μεγάλα μοναστήρια του Κύκκου, του Αγίου Όρους και των Μετεώρων.
- Η θεολογία των εικόνων

Μαθησιακές Δραστηριότητες/Διδακτικές Μεθόδους:

Η μέθοδος διδασκαλίας περιλαμβάνει διαλέξεις, σεμινάρια, ατομικές και ομαδικές παρουσιάσεις φοιτητικών εργασιών, καθώς και τηλεδιαδραστικές και εξ αποστάσεως μεθόδους.

Μέθοδοι Αξιολόγησης:

Το μάθημα αξιολογείται με γραπτές εξετάσεις και εργασίες που εκπονούνται ατομικά ή ομαδικά από τους φοιτητές.

Βιβλιογραφία

- Runciman St., *Byzantine Civilization*, μετ. Δ. Δετζώρτζη, Αθήνα 1969.
- Wellesz, Egon. *A History of Byzantine Music and Hymnography*, 2nd. ed. Oxford: Clarendon Press, 1961.
- Αλυγιάκη Αντωνίου, *Η οκταηχία στην ελληνική λειτουργική Υμνογραφία* (διδακτορική διατριβή, Εκδ. Π. Πουρναρά), Θεσσαλονίκη 1985.
- Αντωνέλλη Π., *Η Βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική*, Αθήνα 1956.
- Βαμβουδάκη Εμμανουήλ, *Συμβολή εις την σπουδήν της Παρασημαντικής των Βυζαντινών μουσικών*, Τόμος Α΄ Σάμος 1938.
- Βεργωτή Π., *Ξένες επιδράσεις στη λειτουργική μουσική από το 1830-1960 στο ελληνικό κράτος*, Θεσσαλονίκη 1987.
- Γεωργιάδου Θεοδοσίου, *Ο Βυζαντινός μουσικός πλούτος. Νέα μέθοδος της καθ' ημάς εκκλησιαστικής βυζαντινής μουσικής*, Αθήνα 1963.
- Δελήμπαση Α., «Ψάλατε συνετώς». *Διατί δεν επιτρέπεται ενόργανος λατρεία*, Αθήνα 1982.
- Ευστρατιάδη Σ.-Σπυρίδωνος Λαυριώτου, *Κατάλογος των κωδίκων της Μεγίστης Λαύρας* (του Αγίου Όρους), Paris 1925.
- Ευστρατιάδη Σ., *Ποιηταί και υμνογράφοι της Ορθόδοξου Εκκλησίας*, τ. Α΄ εν Ιεροσολύμοις 1940.
- Καρά Σίμωνος, *Η Βυζαντινή μουσική παλαιογραφική έρευνα εν Ελλάδι*, Αθήνα 1976.
- Μεταλληνού Γεωργίου Δ., *Αρμόνιον και Ορθόδοξος Πνευματικότητα*, Αθήνα 1970.
- Παναγιωτοπούλου Δ. Γ., *Θεωρία και Πράξις της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής*, Αθήνα 1947.
- Πάσχου Π., *Ο Ματθαίος Βλάσταρης και το υμνογραφικόν έργον του*, Θεσσαλονίκη 1978.
- Πολιτάρχη, Γ. Μ., *Υμνογράφοι και μελωδοί*, Αθήνα 1980.
- Στάθη Γρ. Θ., *Η σύντομη και αργή παράδοση της Βυζαντινής Ψαλτικής*, Αθήνα 1991.
- Ψαριανού, Λ. Διονυσίου, *Η Βυζαντινή μουσική ως εξηγείται και παρεδόθη*, Κοζάνη 1967.
- D. V. Ainalov, *The Hellenistic Origins of Byzantine Art*, New Jersey 1961.
- Cyril Mango, *The Art of the Byzantine Empire, 330-1450: Sources and Documents* (Univ. of Toronto, 1986).
- Thomas F. Mathews, *Byzantium from Antiquity to the Renaissance* (Prentice-Hall, 1998)
- John Lowden, *Early Christian and Byzantine Art* (Phaidon, 1997)
- Μ. Αχειμάστου- Ποταμιάνου, *Εικόνες του Βυζαντινού Μουσείου Αθηνών*, Αθήνα 1998.
- Βοκοτόπουλος, Π. Α., *Ελληνική τέχνη. Βυζαντινές εικόνες*, Αθήνα 1990.
- Γκιολές Ν., *Η Αθήνα στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες*, Αθήνα 2005.
- Γκιολές Ν., *Η χριστιανική τέχνη στην Κύπρο*, Λευκωσία 2003.
- Ορλάνδος, Αν., *Μοναστηριακή Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 1958.
- Πελεκανίδης, Στ., *Καστορία. Βυζαντινά τοιχογραφία*, Θεσσαλονίκη 1953.
- Σωτηρίου Γ., *Ο ναός του Ιωάννου του Θεολόγου εν Εφέσω*, εν Αθήναις 1924.
- Σωτηρίου Γ., *Χριστιανική και βυζαντινή Αρχαιολογία*, Αθήνα 1942.
- Τσιγαρίδας, Ε. Ν., *Οι τοιχογραφίες της μονής Λατόμου στην Θεσσαλική και η βυζαντινή ζωγραφική τον 12^ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 1986.
- Τσιγαρίδας, Ε. Ν., «Φορητές εικόνες», *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση-Ιστορία-Τέχνη*, Άγιον Όρος 1996, 350-417.

Τσιγαρίδας, Ε. Ν., Μ. Βασιλάκη, Ι. Ταβλάκης, *Εικόνες της Ι. Μ. Αγίου Παύλου*, Άγιον Όρος 1998.

Ε. Ν. Τσιγαρίδας, Βυζαντινό Μουσείο Καστοριάς. *Βυζαντινές και μεταβυζαντινές εικόνες, Εικόνες Βυζαντινού Μουσείου Καστοριάς*, (οδηγός), Αθήνα 2002.

Α. Τσιτουρίδου, *Ο ζωγραφικός διάκοσμος του Αγίου Νικολάου Ορφανού στη Θεσσαλονίκη. Συμβολή στη μελέτη της Παλαιολόγειας ζωγραφικής κατά τον πρώιμο 14^ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 1986.

Ν. Χατζηδάκη, *Εικόνες κρητικής σχολής, 15^{ος}-16^{ος} αιώνας*. Κατάλογος εκθέσεως, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 1983.

Μ. Χατζηδάκης, *Βυζαντινά μνημεία Αττικής και Βοιωτίας*, Αθήνα 1956.

Μ. Χατζηδάκης, *Ο Κρητικός ζωγράφος Θεοφάνης. Οι τοιχογραφίες της Ι. Μονής Σταυρονικήτα*, Άγιον Όρος 1997.